

Anna Sieczko✉

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wpływ terroryzmu na wybór destynacji turystycznych

Streszczenie. Celem pracy było ukazanie wpływu ataków terrorystycznych na decyzje respondentów dotyczące wyboru kierunków wyjazdów zagranicznych. Badania empiryczne przeprowadzono w 2017 roku i objęto nimi 118 osób wyjeżdżających w celach turystycznych. Dodatkowo zaprezentowano sposoby, które podejmowali badani w celu uniknięcia zagrożenia w czasie podróży turystycznej. Ankietowani ocenili, że krajami najbardziej zagrożonymi atakami terrorystycznymi była Francja, Turcja i Egipt.

Słowa kluczowe: turystyka, terroryzm, bezpieczeństwo

Wstęp

Turystyka jest aktywnością ważną dla współczesnego człowieka. Podejmuje on decyzję o podróży pod wpływem różnych czynników. J. Zdebski, pisząc o motywacji w zakresie aktywności turystycznej, wskazał na trzy warunki niezbędne do podjęcia podróży turystycznej: musi wystąpić czynnik inicjujący dane działanie, działanie powinno mieć wartość dla turysty oraz muszą istnieć warunki zewnętrzne, które umożliwiają realizację danego działania¹. L. Koziół zauważył, iż dominującym kryterium motywacji turystycznej jest kryterium rodzajowe, a szczególnie rodzaj zaspokojenia potrzeb indywidualnych lub grup motywów². W przypadku zjawiska terroryzmu istotne wydaje się wspomnienie o barierach i hamulcach w uprawianiu turystyki, a szczególnie barierach psychologicznych, takich jak stany lękowe, trudności decyzyjne, poczucie ryzyka czy strachu³. W.W. Gaworecki zaznaczył, że współczesny turysta przywiązuje coraz większe znaczenie do bezpieczeństwa, wybierając kierunek i miejsce docelowe podróży⁴. Dotyczy to zarówno turystyki krajowej, jak i zagranicznej. Bezpieczeństwo w sferze turystyki dotyczy różnych dziedzin, między innymi: zagrożeń chorobami nabywanymi drogą pokarmową, niebezpieczeństw przemysłowych (chemicznych, jądrowych), przyrodniczych

¹ J. Zdebski: Elementy psychologii turystyki, [w:] Z. Kruczek (red.), Pilotaż wycieczek zagranicznych. Wydawnictwo Proksenia, Kraków 1998.

² L. Koziół: Typologia czynników motywujących do podróżowania, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie 2012, t. 20, 1, s. 93.

³ J. Gracz, T. Sankowski: Psychologia w rekreacji i turystyce, Wydawnictwo Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań 2001, s. 257.

⁴ W.W. Gaworecki: Turystyka, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 146.

(powodzie, pożary, trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów czy huragany), społecznych (przestępczość), wypadków drogowych i terroryzmu.

Wśród wielu spotykanych w literaturze definicji terrorystą najczęściej nazywana jest osoba, która używa siły lub przemocy przeciwko osobom lub własności z pogwałceniem prawa, a jej działanie ma na celu zastraszenie i wymuszenie na danej grupie ludności lub państwie ustępstw w drodze do realizacji określonych celów⁵. Co do definicji terroryzmu, jak podaje R. Polko, na forum międzynarodowym nie udało się osiągnąć porozumienia w sprawie prawnego jego określenia⁶. Według niego, zasadnicza przyczyna tkwi przede wszystkim w różnicowanych interpretacjach wynikających z uprawiania polityki. W następstwie tego dla niektórych osób terroryści są bohaterami, a stosowane przez nich techniki działania to akty poświęcenia dla wyższego dobra. Z punktu widzenia ofiar tych aktów poświęcenia, terroryści to bezwzględni zbrodniarze, nieprzestrzegający ogólnoludzkich wartości i międzynarodowych konwencji. Terroryzm jest obecnie zagrożeniem globalnym. Ze względu na to, że służy realizacji celów o charakterze politycznym, a każde państwo ma swój wymiar polityczny, jest zagrożeniem dla nas wszystkich. Jednak zamachy terrorystyczne wymierzone są również bezpośrednio w turystów. Grupy turystów są łatwym celem, przynoszącym szybki rozgłos i wymierne korzyści dla zamachowców. O takim ataku dzięki Internetowi i tradycyjnym mediom opinia publiczna na całym świecie zostaje poinformowana natychmiast⁷. Poza tym turystyka jako branża wspierana przez państwo jest tak naprawdę utożsamiana z rządem atakowanego kraju⁸, stąd zainteresowanie terrorystów popularnymi ośrodkami wypoczynkowymi, miejscami wydarzeń kulturowych czy sportowych, ważnymi uroczystościami przyciągającymi zarówno turystów, jak i miejscową ludność. Do najczęściej stosowanych form ataków należą ataki bombowe, samochodowe, samobójcze, zabójstwa czy porwania dla okupu (indywidualne lub masowe – samolotów, autobusów).

Konflikty zbrojne i terroryzm należą do grupy czynników mających wpływ na ograniczenie lub regresję ruchu turystycznego⁹. Na podstawie analizy literatury dotyczącej badań w zakresie negatywnego wpływu terroryzmu na gospodarkę, w tym turystykę autorzy¹⁰, podając przykład Hiszpanii, Turcji, Izraela, Austrii i Grecji¹¹, stwierdzili efekt zastępowania jednego kraju innym. Według nich, zagrożone terroryzmem kraje muszą

⁵ K. Szpara, M. Gwóźdź: Współczesne formy terroryzmu jako zagrożenie dla światowej turystyki, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* nr 698. Ekonomiczne Problemy Usług 2012, 83, s. 102.

⁶ R. Polko: GROM w działaniach przeciwterrorystycznych, t. 6, Wydawnictwo Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2008, s. 12.

⁷ M. Marczak: Wpływ terroryzmu na rozwój turystyki międzynarodowej, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* nr 738. Ekonomiczne Problemy Turystyki 2012, 20, s. 90.

⁸ M. Kwapisz: Terroryzm a turystyka po ataku na World Trade Center 11 września 2004 roku, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie, Kraków 2006, s. 6–9.

⁹ S. Tanaś: Znaczenie ludobójstwa i terroryzmu w turystyce poznawczej, *Turyzm* 2013, 23(1), s. 7.

¹⁰ B.S. Frey, S. Luechinger, A. Stutzer: Measuring Terrorism, Working Paper nr 171, Institute for Empirical Research in Economics, University of Zurich, s. 6–9.

¹¹ Metodami wykorzystywanymi w badaniach były analizy ekonometryczne z wykorzystaniem zaawansowanych szeregów czasowych VAR z automatyczną regresją wektorową).

kompensować ceny świadczonych usług, aby nadal być atrakcyjną destynacją turystyczną. W tych krajach obniżone zostają dochody z turystyki, co w konsekwencji prowadzi do zmniejszenia dochodów lokalnej społeczności oraz poziomu zatrudnienia. Ponadto zwiększeniu ulegają koszty ponoszone na reklamę, aby ponownie zachęcić turystów do odwiedzin danego regionu. Inwestuje się także w remont obiektów zniszczonych podczas zamachów. Zwiększa się nakłady finansowe na służby takie jak policja turystyczna czy konwoje grup turystycznych. Dodatkowo niektóre firmy ubezpieczeniowe wycofują z oferty usługę ubezpieczenia obejmującą skutki zamachów terrorystycznych, co zwiększa wydatki na indywidualne ubezpieczenia w przypadku śmierci lub zranienia.

Biorąc pod uwagę geografie ataków terrorystycznych opracowanych przez Nowackiego zauważalne jest, że w latach 2007–2014 prawie 80% wszystkich zamachów terrorystycznych zostało przeprowadzonych w Iraku (30%), Pakistanie (13%), Afganistanie (11%), Indiach (7%), Tajlandii (4%), Rosji (4%), Somalii (3%), Nigerii, Jemenie i Kolumbii (po 2%). W 2014 roku przeprowadzono o 39% więcej ataków w porównaniu z 2013 rokiem, w których zginęło o 81% ludzi więcej. Najwięcej osób zginęło w Republice Iraku – 6378 w samym 2013 roku. Grupy odpowiedzialne za przeprowadzenie największej ilości ataków to Talibowie i Al-Kaida (1042 ataki w 2013 roku). Najczęściej używano ładunków wybuchowych (57%), dokonywano napaści zbrojnych (23%), zabójstw (8%), porwań (6%), ataków na budynki (6%). Celami ataków w 2013 roku byli głównie obywatele, policja oraz przedstawiciele władz (6799 osób). Z 10 415 ataków – 16 przeprowadzono na turystach¹². Jeżeli pod uwagę weźmie się Europę, to w 2013 roku przeprowadzono 152 ataki terrorystyczne, większość we Francji, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii. Rok później ich liczba zwiększyła się do 201, a w 2016 roku do 211 zamachów. Prawie połowę z nich przeprowadzono w Wielkiej Brytanii¹³. Zatem zagrożenie dla Europy terroryzmem międzynarodowym rośnie.

Cel i metodyka badań

Celem badań było określenie wpływu ataków terrorystycznych na podjęcie decyzji dotyczącej turystyki wyjazdowej pod kątem zagrożenia terrorystycznego. W badaniach empirycznych posłużono się metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem techniki ankiety. Badania empiryczne przeprowadzone zostały w okresie od 31.03.2017 roku do 06.04.2017 roku na próbie liczącej 118 osób. Dobór próby był przypadkowy. Ze względu na niereprezentatywną grupę badawczą wyników badań nie można uogólniać.

W badanej grupie dominowały kobiety (78%). Osoby w wieku poniżej 25 lat stanowiły 2/3 badanych, 3/5 miało wykształcenie wyższe, pozostali średnie. Prawie 67% osób mieszkało w mieście powyżej 500 tysięcy mieszkańców, mieszkańcy wsi stanowili około 15%. Ponad połowa respondentów wskazała, że pracowali w pełnym wymiarze czasu pracy. Pozostali uczyli się bądź studiowali.

¹² G. Nowacki: Zagrożenia terrorystyczne na świecie, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy 2015, 4(44), Wydawnictwo Wojskowej Akademii Technicznej, Warszawa 2015, s. 421–426.

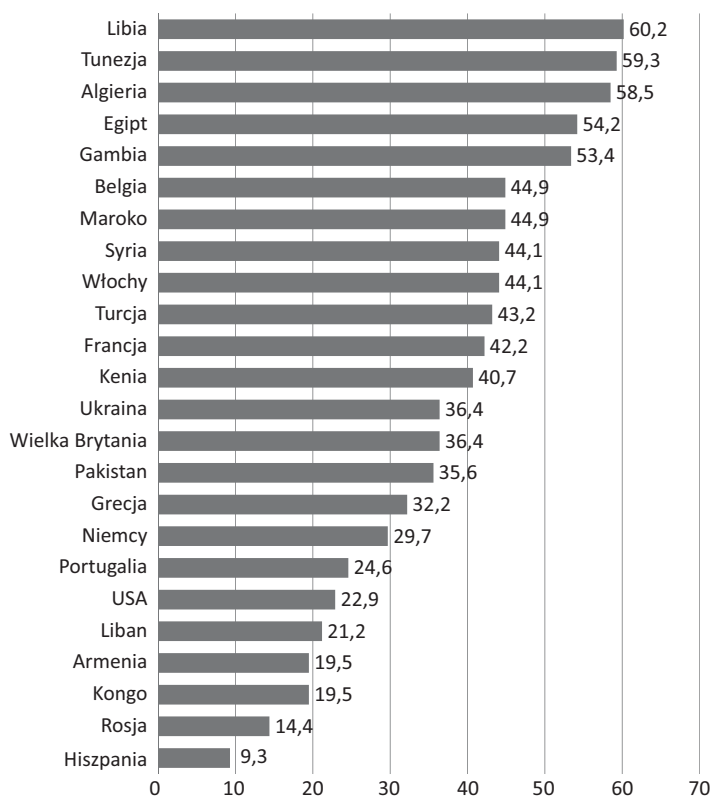
¹³ European Union Terrorism Situation And Trend Report (TE-SAT) 2014, 2015, 2016. European Police Office (EUROPOL).

Prawie połowa ankietyowanych przyznała, że wyjeżdżała w celach turystycznych więcej niż 3 razy do roku, 42% raz lub dwa razy w roku. Pozostali podróżowali średnio trzy razy w roku. Prawie 2/3 respondentów w ciągu ostatniego roku odbyło zagraniczną podróż w celach turystycznych. Ponad 85% osób, które potwierdziły zagraniczny wyjazd w celach turystycznych w ciągu ostatniego roku, przyznało, że zdecydowało się na podróżowanie po Europie.

Wyniki badań

W badaniu poszukiwano odpowiedzi na pytanie dotyczące wpływu terroryzmu na decyzję dotyczące kierunków podróży turystycznej.

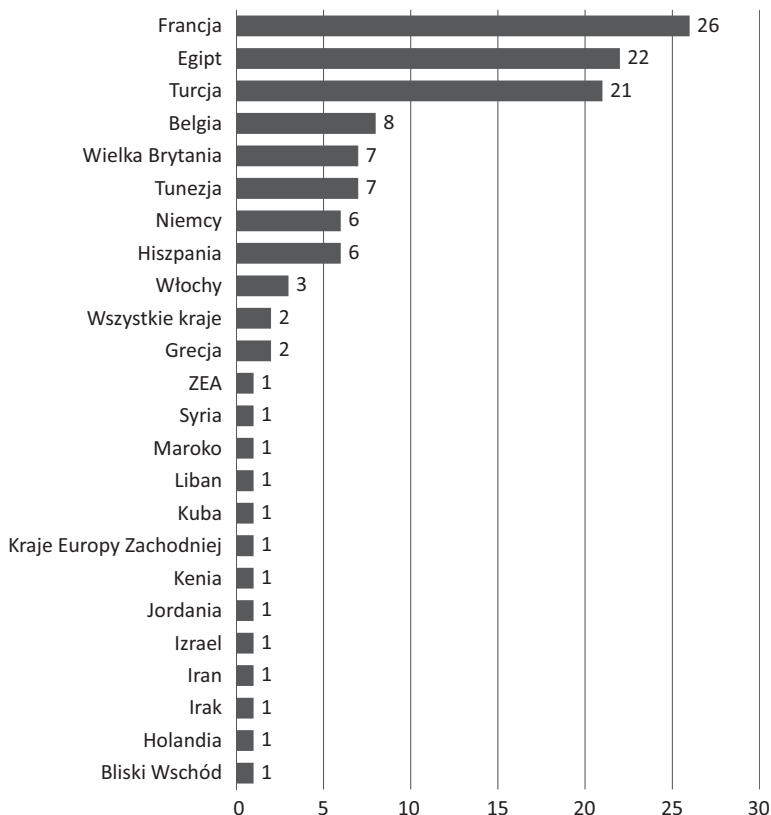
Zapytano respondentów o kraje, które według ich opinii są najbardziej zagrożone atakiem terrorystycznym. Do krajów najbardziej niebezpiecznych według badanych należą: Libia (60,2%), Tunezja (59,3%), Algieria (58,5%), Egipt (54,2%) i Gambia (53,4%). Najmniej respondentów wskazało Hiszpanię (9,3%), Rosję (14,4%), Kongo i Armenię (po 19,5%), Liban (21,2%) czy USA (22,9%) – rysunek 1.

Rysunek 1. Kraje, które według opinii respondentów są najbardziej zagrożone terroryzmem (badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź)

Źródło: badania własne.

Na pytanie dotyczące zagranicznej podróży turystycznej, do której by nie doszło ze względu na zagrożenie terrorystyczne, aż 45,3% respondentów stwierdziło, że nie było takiego kierunku. Respondenci, którzy odpowiedzieli twierdząco, wymienili państwa wymienione na rysunku 2.

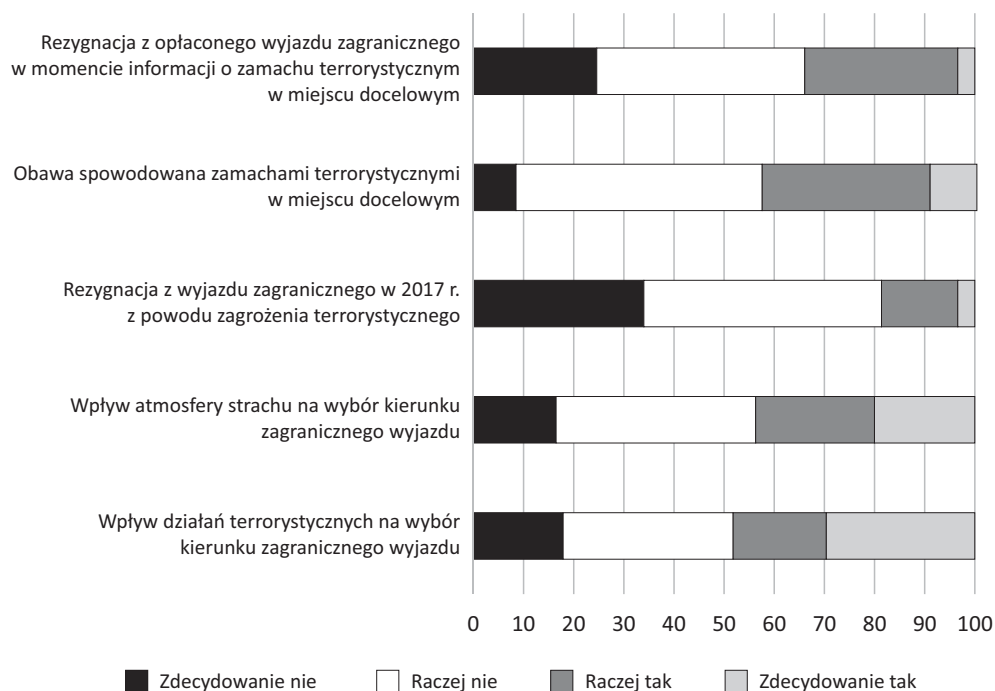
Rysunek 2. Kraje, które respondenci chcieliby odwiedzić, lecz obawiają się zagrożenia terrorystycznego (pytanie otwarte); N = 66

Źródło: wyniki badań własnych.

Krajem wymienionym przez 1/5 badanych, który chcieliby odwiedzić, lecz wstrzymują się ze względu na zagrożenie terrorystyczne była Francja. Prawie 18% wskazało Egipt jako destynację niebezpieczną, lecz wartą zobaczenia, ponad 17% odwiedziłaby Turcję. Najmniej, bo po jednej osobie wskazało na Zjednoczone Emiraty Arabskie, Syrię, Maroko, Liban, Kubę, Kraje Europy Zachodniej, Kenię, Jordanię, Izrael, Iran, Irak, Holandię oraz Bliski Wschód. Dwie osoby stwierdziły, że obawiają się wszystkich krajów.

Respondentów spytano o to, czy kiedykolwiek działania terrorystów wpłynęły na ich wybór podróży zagranicznej. Prawie 34% procent odpowiedziało, że raczej nie. Tylko niecałe 30% osób odpowiedziało twierdząco. Pozostali badani prawie po równo

udzielili odpowiedzi: zdecydowanie nie i raczej tak. Zapytano także o postawę zaniechania zagranicznych wyjazdów spowodowaną atakami terrorystycznymi. Prawie 40% osób odpowiedziało, że nie mają takiej postawy, pojechaliby bez względu na informację o atakach terrorystycznych. Dodatkowo 16% zdecydowanie zaprzeczyła, aby przejmowali się takimi informacjami. Pozostali ankietowani prawie po równo odpowiedzieli: raczej tak i zdecydowanie tak. Konsekwentnie prawie połowa uczestników badania udzieliła odpowiedzi raczej nie na pytanie, czy zrezygnuje w 2017 roku z wyjazdu z powodu napiętej atmosfery wywołanej terroryzmem, 34% zdecydowanie zaprzeczyła, a 15,2% badanych odpowiedziało, że raczej tak. Pozostali zdecydowanie potwierdzili. Kolejne pytanie dotyczyło obaw związanych z zamachem terrorystycznym w trakcie wyjazdu. Prawie połowa ankietowanych przyznała, że raczej nie odczuwa zagrożenia. Ponad 30% osób odpowiedziało raczej tak. Pozostali podzielili się prawie po równo na zdecydowanie zagrożonych i zdecydowanie bezpiecznych. Zadano także pytanie dotyczące zachowania w sytuacji, gdyby podana została informacja o zamachu terrorystycznym w kraju docelowym w momencie przygotowań do zapłaconej podróży. Ponad 40% badanych przyznało, że raczej nie skorzystałoby z wyjazdu. Ponad 30% raczej zdecydowałoby się na podróż. Prawie 25% zdecydowanie zrezygnowałaby. Pozostali na pewno skorzystaliby z możliwości podróży (rys. 3).

Rysunek 3. Zachowania respondentów związane z zagrożeniem terrorystycznym; N = 118

Źródło: badania własne.

W kolejnym pytaniu respondenci musieli odpowiedzieć, jakie podejmują działania mające na celu wyeliminowanie zagrożenia związanego z podróżą turystyczną. Mogli zaznaczyć maksymalnie dwie odpowiedzi. Na to pytanie odpowiadali wszyscy badani. 42% badanych przyznało, że decyduje się tylko na bezpieczne kierunki turystyczne (najmniej zagrożone atakiem terrorystycznym). Z samolotu jako środka transportu korzystało 24% ankietowanych, a 22% respondentów starało się zebrać informacje o odwiedzanym miejscu. Dodatkowo uważali na siebie i byli ostrożni. Szczegółowo planowało swoją podróż 7% z nich, a pozostali nie robili nic w celu zwiększenia swojego bezpieczeństwa w podróży. Jednym z podstawowych działań jakie należałoby podjąć przed planowaną podróżą turystyczną powinno być sprawdzenie na stronie ministerstwa spraw zagranicznych poziomu bezpieczeństwa wybranego kraju. Zdecydowana większość ankietowanych (68,6%) przed wyjazdem do innego kraju sprawdzała zalecenia ministerstwa spraw zagranicznych dotyczące podróży w dany region. O takiej możliwości nie wiedziało 23,7% badanych. Pozostałe 7,6% przyznało, że nie korzystało ze strony internetowej MSZ.

Ostatnie pytanie dotyczyło odczucia respondentów związanego z wielkością naszego rodzimego ruchu turystycznego. Respondenci mieli oszacować czy krajowy ruch na skutek działań terroryzmu międzynarodowego rośnie czy maleje. Okazało się, że 53,4% respondentów uznało, że krajowy ruch turystyczny maleje. Pozostałe osoby odpowiedziały, że przeciwnie – rośnie.

Podsumowanie i wnioski

Cechą charakterystyczną badania był podział respondentów na dwie grupy. Dla jednej zamachy terrorystyczne wpływały istotnie na zmianę turystycznych planów wyjazdowych (grupa ta stanowiła 55%). Druga równie liczna (45%) nie miała zamiaru zmienić kierunku podróży ze względu na zamachy terrorystyczne. Respondenci nie chcieli też zrezygnować z planów związanych z wyjazdami zagranicznymi planowanymi na 2017 rok, ponieważ nie odczuwali zagrożenia w związku z zamachami terrorystycznymi. Ponadto około 35% badanej grupy niezrezygnowałaby lub raczej niezrezygnowałaby z wyjazdu mimo informacji o zamachu terrorystycznym w kraju planowanego odpoczynku w momencie, kiedy mieliby opłacony już taki wyjazd. Trzeba podkreślić, iż prawie 69% badanych przed wyjazdem do innego kraju sprawdzało zalecenia ministerstwa spraw zagranicznych dotyczące bezpiecznych podróży po świecie.

1. Na czas przeprowadzenia badania, respondenci nie wybraliby się do Libii, Tunezji, Algierii, Egiptu czy Gambii, ponieważ według nich były to najbardziej niebezpieczne państwa na świecie.
2. Jako główne państwa zagrożone zamachami terrorystycznymi badani wskazali na Francję, Turcję oraz Egipt. Są to destynacje, które chcieliby odwiedzić, lecz zrezygnowali ze względu na zagrożenie terrorystyczne.
3. Badani, aby uniknąć niebezpieczeństwa podczas zagranicznej podróży turystycznej, wybierali bezpieczne według nich kierunki, korzystali z samolotu, zbierali informacje na temat odwiedzanego miejsca oraz zachowywali czujność.

Literatura

- European Union Terrorism Situation And Trend Report (TE-SAT) 2014, 2015, 2016. European Police Office (EUROPOL).
- Frey B.S., Luechinger S., Stutzer A.: Measuring Terrorism, Working Paper nr 171, Institute for Empirical Research in Economics, University of Zurich.
- Gaworecki W.W.: Turystyka, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
- Gracz J., Sankowski T.: Psychologia w rekreacji i turystyce, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego, Poznań 2001.
- Kozioł L.: Typologia czynników motywujących do podróżowania, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie 2012, t. 20, 1, s. 93.
- Kwapisz M.: Terroryzm a turystyka po ataku na World Trade Center 11 września 2004 roku, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie, Kraków 2006.
- Marczak M.: Wpływ terroryzmu na rozwój turystyki międzynarodowej, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 738. Ekonomiczne Problemy Turystyki 2012, 20.
- Nowacki G.: Zagrożenia terrorystyczne na świecie, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy 2015, 4(44).
- Polko R.: GROM w działaniach przeciwterrorystycznych, t. 6, Wydawnictwo Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2008, s. 12.
- Szpara K., Gwóźdź M.: Współczesne formy terroryzmu jako zagrożenie dla światowej turystyki, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 698. Ekonomiczne Problemy Usług 2012, 83.
- Tanaś S.: Znaczenie ludobójstwa i terroryzmu w turystyce poznawczej, Turyzm 2013, 23(1).
- Zdebski J.: Elementy psychologii turystyki, [w:] Z. Kruczek (red.), Pilotaż wycieczek zagranicznych, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 1998.

Influence of terrorism on choosing tourist destinations

Summary. The aim of this paper was to investigate influence of terrorist attacks on tourists' decisions about directions of their tours. Research was conducted in 2017 and covered 118 tourists. Additionally, approaches used by subjects to avoid the threat were presented. Interviewees evaluated that France, Turkey and Egypt are the most threatened countries by terrorist attacks.

Key words: tourism, terrorism, safety